EMBARGO tot 20.00 uur

Rede van Mr. J.G. Rietkerk, voorzitter V.V.D-Tweede Kamerfractie tijdens de Algemene Ledenvergadering op 20 april 1979 te

---

Toen ik nu alweer anderhalf jaar geleden in deze zelfde zaal het roer van Hans Wiegel mocht overnemen, stonden wij in menig opzicht voor een nieuw begin.
Wij hadden uitstekende verkiezingen achter de rug. Ons ledenbestand was tot boven de honderdduizend gestegen. Is trouwens nog steeds boven de 100.000. De nieuwe leden stromen niet meer in grote aantallen toe, maar de balans is en blijft positief.

i

Die avond, anderhaif jaar geleden, konden wij bovendien na alle bange zorgen dat er een tweede kabinet-Den Uyl zou komen, de geboorte vieren van het eerste kabinet Van Agt-Wiegel Na die bewuste avond is er wel het een en ander gebeurd.
Wij stonden voor de niet eenvoudige opgave om onze politieke wensen nu ook in daadwerkelijk regeringsbeleid te gaan om- zetten. Dat heeft van ieder van ons de nodige aanpassingen gevraagd. De Tweede Kamerfractie moest vanuit haar oppositie- rol naar regeringspartij. Dat wil dan ook zeggen: een stuk medeverantwoordelijkheid dragen.
Onze bewindslieden moesten ervaren dat al onze idealen en politieke wensen niet in één keer verwezenlijkt konden worden.
De noodzaak de overheisuitgaven af te remmen beperkte ook de mogelijkheden van onze mensen in het kabinet. Dat levert gemakkelijk teleurstellingen op. Met narae ook bij onze eigen leden.
Toch zal iedereen die er over nadenkt niet kunnen ontkennen dat dit beleid nodig was en nodig is. Nodig om werkgelegen- heid te scheppen. Gelukkig zien wij al eerste resultaten.
De afbraak van de werkgelegenheid in de bedrijven komt eindelijk tot staan. Onze inflatie blijft achter bij die in Duitsland, waardoor onze concurrentiepositie weer meer perspectief krijgt. Bovendien lijkt ons aandeel in.de.
wereldhandel- zich weer te herstellen.
Maar aan de andere kant Staat de omslag van de betalings- balans en het financieringstekort. Dit laatste dreigt de uiterste grens te overschrijden.
Bij al deze enorme problemen mag het Nederlandse volk een duidelijke aanpak van de regering verwachten. Het past in deze periode niet wanneer politici zich voornamelijk bezig- houden met het spelen van partijpolitieke spelletjes strategie. U kent ze allemaal

wel. De heer Van Houwelingen, een jongeling voortdurend op zoek naar de rode bruid. Faber, de man die de jacht opende op zijn eigen lijsttrekker.

Goudswaard, de verlate loyalist. De Gaay Fortman, de draaier van het rode ivoor. Bram Peper, de Prikkebeen van de PvdA, in zijn ijver de laatste uiterst linkse kiezers te vangen. Brinkhorst, tja Brinkhorst, daar heb ik straks nog een appeltje mee te schillen. En dan noem ik nog maar enkele van de vele politici die het kennelijk belangrijker vinden zich terug te trekken van de werkelijke problemen.

Wat vinden wij nu van het tot nu toe gevoerde beleid?

Onze Tweede Kamerfractie - en mij in het bijzonder - is wel verweten dat wij het kabinet tevéél zouden hebben gesteund. Dat wij het dus te goed zouden hebben gevonden. Dat is een onzinnig verwijt.

Ik:zie het niet als toppunt van parlementair gedrag om je eigen kabinet zoveel mogelijk voor de voeten te lopen. In andere partijen lijkt daar wel eens anders over te worden gedacht. Maar er is meer. Als wij het nodig vonden, hebben wij heel duidelijk laten weten dat wij het anders wilden. Ik denk aan de kinderaftrekregeling, aan de ondernemingsraden, aan de decentralisatie.

Ik denk ook aan de huurverhoging, aan de mogelijke boycot van Zuid-Afrika, aan de aftopping van de ambtenaren..

Wat wij wel vonden, is dat het kabinet terecht de eerste prioriteit heeft gegeven aan de aanpak van onze grote sociaal-economische Problemen. Aan de bestrijding van de werkloosheid en de inflatie. Ook in ons verkiezingsprogram was dat prioriteit nummer één.

Het heeft daartoe een ombuigingsbeleid ingezet, dat geheel in de lijn van ons programma lag. Ombuiging van de collectieve lastenstijging. Matiging van de inkomens. Minder meer!

Versterking van de uitgeholde particulière sector.

Met die aanpak hebben wij van harte ingestemd en daar geen geheim van gemaakt. Steeds duidelijker is daarbij in de loop van de discussies over deze vitale zaak gebleken hoe weinig creatief, hoe ongeloofwaardig de heer Den Uyl daartegen oppositie heeft gevoerd. En hoe onwaarachtig ook als het ging om de sociaal zwakkeren.

Want hij wist daar niets anders tegenover te stellen dan zijn oude idee van twee jaar geleden om de lonen zo te reguleren en nivelleren, dat zelfs de modale werknemer er al op achteruit zou moeten gaan. Geen enkel nieuw idee heeft hij daaraan toegevoegd.

Alles wat dit kabinet doet is fout.
Hij zou het veel beter gedaan hebben. Welnu, dat weten Wij dan.
Een verslechterd ondernemersklimaat, 100.000 mensen meer én in de WW èn in de WAO. Een forse inkomensdaling van de middenstand. Een ingestorte bouwmarkt. Een maar voor de helft afgemaakt bezuinigingsprogramma. Dat waren de resultaten die hij aan het kabinet-Van Agt overdroeg.

Dan is het wel zeer ongeloofwaardig en hovaardig het te doen voorkomen alsof je zoveel betere oplossingen hebt. Die weg is ook daarom ongeloofwaardig, omdat de PvdA voor dat loon- plan bij geen enkele vakcentrale de handen op elkaar heeft gekregen.

Uit de laatste cao-onderhandelingen is ook duidelijk gebleken, dat de sociale partners voor zijn fervent nivelleringsplan niets voelen. En dan maar hoog opgeven van de noodzaak van een maatschappelijk draagvlak. Nee, Den Uyl preekte en preekt op dit punt nog steeds voor zijn eigen kerk, die op dit punt nog leeg lijkt ook.
Natuurlijk is het nodig dat er gematigd wordt, ook in de lonen. De vakbeweging blijkt daar gelukkig ook begrip voor te hebben en ik ben blij dat alsnog van onverantwoorde vormen van arbeidstijdverkorting is afgezien.
Matiging is nodig omdat wij niet door kunnen gaan met een loonpeil dat gemiddeld zo'n 35% hoger ligt dan dat van onze Westerse concurrenten. De PvdA maakt het dan ook wel erg bont met haar eis de overdrachtsuitgaven ongemoeid te laten en eerst de lonen aan te pakken. Men is daar kennelijk vergeten dat één van de eerste heldendaden van het kabinet Den Uyl was het laten vallen van artikel 8 van de loonwet. Het enige instrument op dat gebied.

En als ik dan in de bijlage bij de Voortgangsnota met concrete cijfers bevestigd zie, dat alle lagere loon- én uitkeringstrekkers er tot en met het modale inkomen bij dit kabinetsbeleid nog in koopkracht op vooruit zullen gaan, dan is daarmee nog eens het onwaarachtige van de hetze tegen Bestek '81 voldoende aangetoond.
Uit die Voortgangsnota blijkt ook dat het economische beeid duidelijk somberder is dan anderhalf jaar geleden te voorzien was. Om die sombere vooruitzichten het hoofd te bieden zijn wel een paar zaken dringend nodig.

In de eerste plaats zal het kabinet met nog grotere over- tuigingskracht aan onze bevolking duidelijk moeten maken dat wij in een schijnwelvaart dreigen terecht te komen - als wij al niet daarin leven - wanneer wij niet bereid zijn met elkaar over de gehele linie de broekriem aan te halen.
Onze exportpositie blijft alle zorg vragen. We kunnen niet doorgaan met uit het buitenland meer in te voeren om te cunsumeren, dan dat we investeren. Dan eten we onze de- viezen op in plaats van ze te investeren voor nieuwe werkgelegenheid.
Die matiging mag van ons allemaal gevraagd worden.
Daarbij ligt het voor de hand dat van de hogere inkomens meer offers mogen worden gevraagd dan van de lagere.
Ik heb er behoefte aan ook hier nog eens duidelijk te onderstrepen dat wij met die afspraak in het regeeraccoord van harte hebben ingestemd.
Niet uit overwegingen van afgunst of omdat wij zo graag nivelleren, maar omdat wij vinden dat het redelijk is nu van de echte hogere inkomens wat meer te vragen. In dit verband- ben ik blij te lezen dat de apothekers bereid zijn vrijwillig nog wat meer inkomen af te staan. Ik zou graag zien dat de medische specialisten ook eens tot een dergelijk aanbod zouden komen.
Maar wij blijven ervoor waken dat de middeninkomens niet de dupe worden. Die staan relatief toch al voor de zwaarste lasten.
In de tweede plaats verwachten wij van het kabinet - en van de Minister van Economische Zaken in het bijzonder - dat het zijn beleid tot gezondmaking van onze bedrijven met kracht voortzet. In de industriele sector is niet direct een ver- groting van het aantal arbeidsplaatsen te verwachten. Het zal dus vooral moeten komen van de commerciele en dienst- verlenende bedrijven, ook van de kleinere, en in het bijzonder van de innovaties daarin. Verder moet hij ons meer houvast en meer duidelijkheid verschaffen als het gaat om de steun aan individuele bedrijven. Iedereen zal het erover eens zijn dat tijdelijke hulp geboden kan zijn, juist ter- wille van de werkgelegenheid.
Ook zal niemand ontkennen dat er geen goed geld naar kwaad geld gegooid mag worden. Dat er geen concurrentievervalsing mag ontstaan, waardoor bedrijven die zich nog wel kunnen redden, in de problemen kunnen komen.
Naar ons oordeel zal de regering samen met werkgevers én werknemers een duidelijk plan moeten opstellen hoe en op
welke wijze de middelen die voor het bedrijfsleven beschik-
baar zijn zo kunnen worden aangewend, dat wij ook met het

overhéidsbudget niet telkens weer voor verrassingen komen
te staan. Wij moeten weten waar wij op dit punt aan toe zijn. De noodzaak van een echte Nederlandse industrie-politiek wordt
steeds duidelijker. Ook in relatie tot de Derde Wereld.
In de derde plaats zal de Bestek-ombuiging nu zeker volledig
moeten worden uitgevoerd. Wij blijken - ik zou haast willen
zeggen: helaas - eens te meer gelijk te krijgen in onze op-
vatting dat het Bestek een minimum-voorwaarde is om onze
economie en werkgelegenheid weer gezond te krijgen.
Dat houdt een paar zaken in.
De beperkingen die in de plannen zijn aangebracht, zullen
alsnog door andere maatregelen moeten worden vervangen.
Vin haar sector)
Mevrouw Veder heeft daarover nu een evenwichtige nota op tafel gelegd. Voor de ambtenaren, de trendvolgers en de sociale sector zullen nadere concrete voorstellen nodig zijn om aan het gestelde doel te komen. Dat doel is en blijft: betere werkgelegenheid.
Ik zou willen zeggen, dat de ombuigings-maatregelen daarvoor een basis zijn. Zij zijn een onmisbare voorwaarde, maar niet voldoende. Want willen wij tot werkelijke structurele verbe- teringen van de werkgelegenheid komen, dan zal het kabinet nog een groot aantal aanvullende activiteiten moeten ontwikkelen.
Zo zal in samenhang met de matiging van
lonen en salarissen en de ombuiging van de collectieve
uitgavenstijging zo spoedig mogelijk een arbeidsmarktbeleid moeten worden ontwikkeld. Een beleid, dat vooral gericht moet zijn op het wegnemen van de knelpunten op de arbeids- markt.
In onze visie moet dan gedacht worden aan onder meer de volgende punten.
a) Betere opleiding; her- en bijscholing
Ik vind het maatschappelijk onaanvaardbaar dat wij met meer dan 200.000 geregistreerde werklozen tegelijk zien dat veel bedrijven in de grootste moeilijkheden zitten, omdat zij geen geschikt personeel kunnen vinden.
De schatting is dat het hier om niet minder dan 100.000 probleemvacatures gaat. Aan het wegnemen van die onevenwichtig- heid op de arbeidsmarkt moet de hoogste prioriteit worden gegeven. En ik vind dat daar nog veel te weinig aan is ge- daan. De

opleiding zal meer op de praktijk moeten worden gericht. Om- en herscholing zal nog veel sterker moeten worden bevorderd. Wij moeten vooral ook onze jeugd zinvolle toekomst- en ontplooiingsmogelijkheden bieden. Anders zouden zij het vertrouwen in onze samenleving wel eens kunnen gaan verliezen.

b) Aanscherpen begrip "passende arbeid"

Daarnaast zullen meer beperkingen moeten worden opgelegd aan die werkzoekenden, die zich te vrijblijvend opstellen bij het aanvaarden van een nieuwe funetie.

Ik ben er voorstander van dat iemand die werkloos raakt, de gelegenheid krijgt, indien enigszins mogelijk, weer bij hem passend werk te vinden. Maar wanneer dat niet beschik-

baar is of over een wat langere afstand zal moeten worden gereisd, dan lijkt mij een verantwoorde aanscherping van het begrip "passende arbeid" onvermijdelijk.

c) Afremmen aantal uitkeringstrekkers

Mensen zijn geen engelen. Wij kunnen ons geen systeem permitteren waarbij iedereen maar geheel naar eigen goeddunken zou kunnen beslissen of hij wenst te werken of een uitkering te ontvangen.

Wanneer kunnen wij de voprstellen van Sociale Zaken tot beperking van de toeloop tot de sociale verzekeringen tegemoet zien? Het kabinet is nu anderhalf jaar bezig.

De problematiek is al veel langer bekend. Het wordt nu echt tijd dat er met concrete voorstellen wordt gekomen. Verder kunnen een actievere arbeidsbemiddeling - waar ook nog wel wat aan schort - en een humanisering danwel betere beloning van het minder aangename werk belangrijk helpen.

d) Humanisering van het werk

Ook kan er in de ondernemingen nog veel meer gedaan worden aan verbetering van het niveau van het werk. Door taak- verruiming en een zodanige verzelfstandiging van deeltaken, dat de mens een gemotiveerde medewerker wordt. Wij moeten oppassen dat de mens zich in zijn werk niet steeds meer een robot, een instrument gaat voelen.

Dat zou ook het veel te hoge ziekteverzuim kunnen verlagen. Ik vraag dit niet van het kabinet. Wij vinden niet dat de overheid alles moet doen. Ook de ondernemingen hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid én tegenover hun medewerkers en tegenover de maatschappij als geheel.

Deze problematiek houdt ook verband met de toegenomen concentraties en

schaalvergrotingen. De accenten gaan nu weer verschuiven naar versterking van de kleinere eenheden binnen het grote geheel. Naar het midden- en klein- bedrijf, waar de mogelijkheden van inzet en ontplooiing zowel voor de ondernemer als voor de werknemer vaak veel groter zijn.
Bevordering van ondernemingszin en versterking van de persoonlijke creativiteit. Wij vragen van het kabinet wel om die ontwikkeling met alle inzet te bevorderen, niet alleen nationaal, maar ook in Europees verband.
Maar een beleid omvat meer dan een goede aanpak van de sociaal-economische problemen. Het gaat ons inziens ook om een herwaardering van onze maatschappelijke verhoudingen. Met behoud van het vele goede dat is opgebouwd, moet de mens weer boven de structuren worden geplaatst. En op dat punt heeft het kabinet ons nog niet gebracht wat wij ervan verwachten en nog menen te mogen verwachten.
Ik weet dat de heer Pais onlangs voorstellen gedaan heeft voor meer medezeggenschap in het onderwijs; ik weet dat
de heer Tuijnman met 45 projecten voor buurtbussen het isolement van het platteland wil opheffen, maar wij willen toch méér.
Tot het kabinetsbeleid behoort ook "goed op de Winkel te passen". Wij zijn, zoals bekend, grote supporters van het midden- en kleinbedrijf. Wat dat betreft dus niets dan goeds. Maar je moet als winkelier natuurlijk ook zorgen dat je spullen aan de man worden gebracht. Juist omdat de waar die dit kabinet heeft te bieden zulke goede en gezonde kost is. Bij zijn eerste optreden heb ik het kabinet bovendien voorgehouden dat de tijd rijp is voor een nieuwe aanpak van allerlei zaken. Daarom doe ik een beroep op het kabinet om, ondanks alle sociaal-economische zorgen, ook aan de immateriele aspecten van ons welzijn meer gericht aandacht te geven
De bureaucratie moet teruggebracht worden tot haar taak van dienen in plaats van heersen. De overheid moet niet alles tot zieh trekken en perfect willen regelen. De maat- schappij moet meer ruimte krijgen om de eigen verantwoorde- lijkheid te beleven. Dagelijks worden burgers en bedrijven aan meer voorschrif- ten gebonden. Het kabinet wil een halt toeroepen aan de steeds toenemende druk van de collectieve lasten. En terecht. Maar als het gaat om de meer immateriele zaken, om de de- centralisatie, om het vrijwilligerswerk, om de herwaarde- ring van onze verzorgingsstaat, om de rechten van de mens en zijn eigen verantwoordelijkheid, dan vinden wij dat het
kabinet nog wel wat meer inspirerende initiatieven zou kunnen ontwikkelen. Het zou jammer zijn als het kabinet op die terreinen immobiel zou blijven. Zich te veel ge- deisd

zou houden. Wanneer het kabinet zich al te behoedzaam opstelt, maakt het zich ook kwetsbaar.
Dat moet niet gebeuren en hoeft ook niet te gebeuren. De grondslagen van het kabinet zijn goed en het Bestek waarop het kabinet is vertrokken, is uitstekend. Houdt die koers dan ook vast, zou ik tot de hier verzamelde bewindslieden willen zeggen. Maar breng het beleid met meer overtuiging en kom met creatieve, de burgers aanspre- kende, initiatieven.
Eén van de problemen waarover ik van dit kabinet nieuwe initiatieven verwacht, is het energiebeleid. Wij kunnen in de toekomst onmogelijk onze huidige manier van leven håndhaven, ons welvaartsniveau op dit peil houden, als wij voor dat vraagstuk geen oplossing vinden. Iedereen weet dat er grote energie-tekorten dreigen. Dat wij daarom veel zuiniger met de bestaande energiebronnen om moeten springen. Het kabinet heeft een aanzet gegeven door aan te dringen op een vrijwillige besparing van 5%.
Maar ik vrees dat dat niet genoeg zal zijn.
De bijna-ramp in Harrisburg heeft ons geleerd dat wij met kernenergie niet overhaast te werk moeten gaan. Dat verdere studie nodig is om te komen tot optimale veilig- heid. Dat ook verder onderzoek nodig is naar andere ener- gie-mogelijkheden.
Laat de regering zulk onderzoek toch vooral stimuleren. Een dergelijk beleid zullen wij van harte steunen.
Wij deden dat ook op het punt van het buitenlands beleid.
Het internationale politieke beeid van vandaag kan moeilijk bevredigend worden genoemd. Ontmoedigende én hoopvolle ont- wikkelingen in bepaalde landen of werelddelen wisselen elkaar af, waarbij de laatste schaarser lijken dan de eerste.
De afgrijselijke, voortgaande executies in Iran doen naar onze begrippen van menselijkheid het ergste vrezen voor een dergelijke opleving van de Islam in de politiek van het Midden-Oosten. Daartegenover geeft het vredesverdrag tussen Egypte en Israel aan, dat het toch mogelijk is ook in de internationale verhoudingen grote, diepgaande verschillen te overbruggen.
In zuidelijk Afrika nemen de spannningen rondom Rhodesie en Zuid-Afrika toe.
Daartegenover lijkt er nu gelukkig aan de massamoorden van Amin in Oeganda een eind gekomen te zijn.
En als ik wat dichter bij huis blijf dan zie ik ook in onze Westerse omgeving voorbeelden van hoop én ontmoediging.
In Noord-Ierland en Baskenland blijven haat en terreur helaas de boventoon voeren.

Daarentegen heeft de totstand- koming van een democratisch bewind in Griekenland, Spanje en Portugal een geweldige versterking opgeleverd van de politieke mensenrechten in Europa. Op dat punt hopen wij straks met de rechtstreekse verkiezing van een Europees parlement weer een belangrijke, nationale grenzen over- schrijdende stap voorwaarts te kunnen zetten.

Want dat is toch waar het ons als liberalen en democraten in de politiek om gaat, nationaal en internationaal: om de mens. Om zijn rechten en vrijheden, om zijn ontplooiing, om zijn geluk te bevorderen. En dat is wat ons in het internationale gebeuren steeds weer het diepste treft: dat juist die mensenrechten, alle mooie internationale verdragen ten spijt, nog zo vaak op de meest gruwelijke wijze worden geschonden. En dat gebeurt gelijkelijk onder linkse en rechtse regimes.

Juist omdat het om de mensen en hun rechten gaat, moeten wij ons niet laten verleiden tot een eenzijdig radicalisme, dat uiteindelijk alleen maar tot een soort zelfbevrediging leidt. Er zal stug, verantwoord en vooral evenwichtig moeten worden voortgebouwd aan een zo doelmatig mogelijke buitenlandse politiek. Vanuit de beginselen van vrijheid en verdraagzaamheid zullen wij moeten blijven appelleren aan de redelijkheid van anderen. Ik weet dat onze Minister van Buitenlandse Zaken, die zich aan onze nationale poli- tieke verhoudingen wel wat heeft moeten aanpassen, juist als het gaat om de verdediging van de mensenrechten elders veel en belangrijk werk doet.

Het begrip evenwicht blijft, zij het in wat andere zin, ook de discussies over de NAVO en verhouding tot het War- schaupact bepalen.

Als ik de acties tegen de nucleaire bewapening zie, dan lijkt het wel alsof wij weer in de verdwazing van het ge- broken geweertje van voor de laatste oorlog terecht zijn gekomen. Gelukkig heeft collega Lubbers de verkeerde indruk weggenomen dat hij zich alsnog tegen de nucleari- sering van bepaalde gevechtswapens zou hebben verklaard. Terecht heeft hij in enkele NRC-artikelen gewezen op het gevaar voor de mensheid van de uitbouw van de Russische SS-20-raketten, die duizendvoudig erger zijn dan het mo- gelijke neutronenwapen.

Ik deel zijn opvatting dat de Atlantische alliantie er
alles aan zal moeten doen om tot wederzijdse beperking van de bewapening, juist ook op nucleair gebied, te komen. Maar zijn filosofie, dat partijen op dat punt raeer risico's kunnen nemen dan de fracties en die weer meer

dan bewindslieden_, kan ik moeilijk volgen, het is niet onze stijl.. (..)

Juist dit gebied, waar het gaat om de verdediging van onze onafhankelijkheid en

fundaméntele staatkundige vrijheden, is het laatste waarop met onverantwoorde risico's gespeeld mag worden. Ook niet door instanties, die een minder directe verántwoordelijkheid dragen.
Ais het CDA daarover moeilijk wil gaan doen, zullen wij ons pal naast hun eigen minister van Defensie opstellen, die tot nu toe een voortreffelijk en moedig beleid heeft gevoerd.
Van de defensie-strategie naaf de partijpolitieke strategie Volgende week gaat de PvdA naar ik verwacht afkoersen op een Big Brother-maatschappij. Als de door het Partijbestuur voorgestelde resoluttes worden aanvaard en doorgevoerd, dan komen we nu onvermijdelijk terecht in een samenleving waarin de overheid alles over iedereen te zeggen heeft. Denkt U maar aan de resoluties over nationalisering, over maatschappelijke planning van de productie, over de socialisering van de vraag en over de nivellering van inkomens.
Ik ben van mening dat wij ons als liberalen met alle kracht tegen zo'n ontwikkeling zullen moeten verzetten.
Het is je reinste concentratie van macht, die volstrekt in strijd is met de slogan de macht te willen spreiden. Wij liberalen zijn tegen machtsconcentraties. Of dat nu bij de Overheid, de vakbeweging of bij ondernemings-monopolies is. Omdat anderen daardoor afhankelijk, onvrij worden gemaakt.
Dat doen wij samen met alle andere Europese liberale partijen. Leest U daar ons program nog maar eens op na!
Daarom moeten wij vechten voor het behoud van een pluri- forme maatschappijstructuur, zoals wij die ook in ons land hebben opgebouwd en waarin zoveel mogelijk macht wordt gespreid. En daarom kan er zolang de Partij van de Arbeid op dat andere spoor zit, en daardoor verhindert dat mensen gewoon zichzelf kunnen zijn, van samenwerking geen sprake zijn.
In dit verband wil ik over D'66 nog iets zeggen. Ik heb hen verweten geen echte politieke principes te hebben, de kiezers in het ongewisse te laten en een tweeslachtige politiek te voeren. Maar nog belangrijker is te weten waar D'66 nu met onze maatschappij naar toe wil.
Terlouw heeft duidelijk gezegd met de PvdA aan de zelfde kant van de streep te staan. Betekent dat dat zij de PvdA op zijn minst zal steunen om die Big Brother-maatschappij te verwezenlijken?
Wat moet ik denken van de woorden van lof van D'66-voor- zitter Glastra van Loon voor het NKV-geschrift "Visie ter visie", een Studie waarin in wat zachtere bewoordingen een

maatschappij-ontwikkeling wordt aangeprezen die niet ver af ligt van de FNV-studie "Fijn is anders".
Wat moet ik denken als de heer Brinkhorst zegt dat "radicale democratisering" de kern is van de D'66-politiek? Slaat dat op de allang als onbruikbaar afgewezen staatkundige vernieuwingen? Of slaat dat op het gepropageerde one-man-one-vote-systeem, ook voor het bedrijfsleven?
Als dat zo is, zou ik hem toch wel de mening van de heer Duisenberg voor willen houden, die onlangs heeft gezegd:
"Ik vind het absurd. Een onderneming is een samenvoeging van arbeid en kapitaal. Dat beide factoren betrokken moeten worden in het besluitvormingsproces is duidelijk. Maar dan moet je dat niet gaan monopoliseren naar één kant.
Want kapitaal betekent niet kapitalistisch of een enkeling die de macht heeft. Kapitaal betekent dat de financiele inbreng op een verantwoorde manier wordt beheerd, zeggenschap heeft en verantwoording daarvan kan dragen. Als je zegt: de zeggenschap moet liggen bij één van die poten, dan is het gevolg: de andere poot valt weg. En dan is er niets meer. Daarom zeg ik: het is absurd getheoretiseer".
En als de heer Brinkhorst daar nog niet genoeg aan heeft, dan kan ik hem bescheidenlijk ook nog mijn artikel "Demo- cratie op maat" ter overpeinzing aanbieden. Tja, hij zal mij nu wel weer direct voor een radiodebat uitdagen.
De PvdA en D'66 doen de laatste tijd vertwijfelde pogingen ons als reactionaire lieden af te schilderen. Daarover wil ik graag iets zeggen. Die partijen kramen die onzin over ons uit, omdat ze dat voor hun eigen politieke doel- einden nodig hebben.
Laat ik beginnen met de PvdA. Die wil hoe dan ook weer regeringsmacht krijgen. Dat kan alleen maar met het CDA, dat zij overigens verafschuwt. Daarom probeert de PvdA te wrikken aan de huidige regeringssamenwerking. Tegen- stellingen tussen CDA en V.V.D te creeren die er niet zijn. Afstanden te scheppen om straks ruimte voor die samenwer- king te kunnen suggereren.
Daarom polariseert de PvdA tegen ons. Daarom probeert zij ons zwart te maken. Maar de modder, die zij in haar stra- tegienota naar ons gooit, treft vooral haarzelf. Als wij in ons land op dat niveau met elkaar zouden moeten discussieren, zou het wel heel droevig gesteld zijn.
D'66 zit met een heel ander probleem. Daar gaat het niet in de eerste plaats om regeringsmacht - daar heeft men een behoorlijke trauma van overgehouden - maar om een politieke speelruimte in de rij van onze politieke partijen. Zij zoekt een eigen

speelveld. Daarom zou ze zo graag op onze liberale centrumplaats willen zitten. Maar wij denken er niet aan ons van het liberale veid te laten verdrijven.
Ik daag iedereen: Terlouw, Den Uyl, Van den Heuvel en Glastra van Loon uit om waar te maken wat zij ons verwijten
Kennen zij dan onze visie niet over de herwaardering van de verzorgingsstaat, onze visie met betrekking tot de jaren '80, onze gedachten over arbeid? Weten zij dan niet dat wij de positie van de afhankelijken in de maatschappij willen versterken, ons inzetten voor een leefbaarder milieu? Menen zij nu werkelijk dat zij, om zo een enkel voorbeeld uit de dagelijkse politiek te noemen, voorbij kunnen gaan aan onze inzet voor sociale woningbouw, ook voor jongeren, voor de stadsvernieuwing, voor de regionale problemen en voor de invaliden?
De verwijten, juist nu wij binnen en buiten het kabinet creatief bezig zijn onze maatschappelijke idealen inhoud te geven, zijn gewoon te absurd om los te lopen.
Wij zijn niet links. Wij zijn niet rechts. Wij zijn gewoon liberaal. En wij zijn van plan gewoon onszelf te blijven ook.
Dat betekent: keihard werken voor het behoud van zaken die naar onze overtuiging het verdedigen waard zijn. En dynamisch datgene verbeteren, waarin onze maatschappij tekort schiet.